

РЕШЕНИЕ

№ 307

гр. София, 15.05.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 11-ТИ ТЪРГОВСКИ, в публично заседание на двадесет и четвърти април през две хиляди двадесет и трета година в следния състав:

Председател: Бистра Николова

Членове: Тодор Тодоров
Милен Василев

при участието на секретаря Красимира Г. Г.
като разглежда докладваното от Милен Василев Въззивно търговско дело № 20221001000747 по описа за 2022 година

Производството е по реда на чл. 258 – 273 от ГПК.

Образувано е по:

- въззивна жалба от 23.03.2022 г. на ищеца „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД и въззивна жалба от 28.03.2022 г. на ответника Република България, представляван от министъра на финансите, срещу решението от 28.02.2022 г., поправено с решение от 21.04.2022 г., по т. д. № 961/2020 г. на Софийския градски съд, VI-5 състав, с което: **1)** ответникът е осъден да заплати на ищеца на осн. чл. 55, ал. 1 ЗЗД сумата **241 394,75 щатски долара**, представляваща надвнесени лихви по договор от 4.10.1999 г. за уреждане на задълженията към държавата, произтичащи от необслужвани кредити към търговски банки, договорени до 31.12.1990 г., сключен между Министерство на финансите, Министерство на промишлеността и „Елпром – ЗЕД“ АД, за уреждане отношенията по погасяване задълженията към държавата по договор № 35/30.05.1988 г. за валутен кредит в несоциалистическа валута, сключен между Търговска банка „Транспортна техника“ /преименувана на ТБ „Балканбанк“ АД/ и „Елпром – ЗЕД“ АД, заедно със законната лихва от 12.10.2015 г. до окончателното изплащане; **2)** искът по чл. 55, ал. 1 ЗЗД е отхвърлен за разликата над 241 394,75 щатски долара до пълния предявен размер от 377 962,40 щатски долара; **3)** ответникът е осъден да заплати на ищеца на осн. чл. 78, ал. 1 ГПК сумата 33 228,79 лв. – съдебни разноски; **4)** ищецът е осъден да заплати на ответника на осн. чл. 78, ал. 3 ГПК сумата 464,40 лв. – съдебни разноски;
- частна жалба от 5.07.2022 г. на ищеца „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД и частна

жалба от 14.07.2022 г. на ответника Република България, представляван от министъра на финансите, срещу определението от 15.06.2022 г. по т. д. № 961/2020 г. на Софийския градски съд, VI-5 състав, с което е изменено решението от 28.02.2022 г. в частта за разноските, като присъдените на ищеца разноси са увеличени на 38 668,79 лв.

Жалбоподателят – ищец „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД обжалва решението **в частта**, с която искът е отхвърлен. Твърди се, че неправилно и необосновано СГС е приел, че от установеното вземане за надвнесени лихви трябва да се приспадне сумата 113 161,64 щ.д., която НАП е прихванал за начислени лихви и главница с падеж 15.12.2014 г. Сочи се, че такива задължения ищецът не е имал, тъй като целият дълг, включващ главница и лихви, е бил надлежно погасен на 15.01.2014 г., поради което след тази дата ищецът не дължал никакви суми по процесния договор. Твърди се, че не е съобразено изявлението на процесуалния представител на третото лице помагач НАП в съдебното заседание на 16.09.2021 г., че това било сторено на база първоначалния погасителен план, който не бил актуализиран след извършеното предсрочно погасяване. По тази причина нямало основание за прихващане със сумата 113 161,64 щ.д., тъй като такава не се дължала. Твърди се, че не било съобразено заключението на повторната експертиза, която установила сериозни разминавания между счетоводството на ищеца и предоставените от НАП справки, които били дописвани на ръка според разясненията на вещото лице от съдебното заседание на 20.01.2022 г. Поради ненадлежно воденото осчетоводяване от НАП на процесния дълг следвало да се кредитират счетоводните записвания на ищеца, които съответствали на уговореното в процесния договор от 4.10.1999 г. Твърди се, че СГС е допуснал пропуск при събирането на доказателства относно наличието или липсата на основание за извършените прихващания със сумата 113 161,63 щ.д., направени без знанието и съгласието на ищеца. Поради това е поискано допускане на счетоводна експертиза с формулирани задачи. Претендира разноси.

Жалбоподателят – ответник Република България, чрез министъра на финансите, обжалва решението в осъдителната част. Твърди, че решението било недопустимо, тъй като претенцията по исковата молба била за присъждане на легова равностойност на 377 962,40 щатски долара, а съдът присъдил сума в щатски долари. До недопустимост, а евентуално до неправилност, водело и това, че ищецът никога не е погасявал задълженията си за лихви по договора в пари, а в компенсаторни инструменти, поради което не можел да претендира на осн. чл. 55, ал. 1 ЗЗД сума в щатски долари. Твърди се, че вътрешнопротиворечиво съдът е приел, че следвало да се върне сума в размер на цената на компенсаторните инструменти, но същевременно е присъдил номиналната стойност на погасения дълг. Сочи се, че по делото никога не била поставяна задача към съдебна експертиза за изчисляване на пазарната цена на процесните компенсаторни записи. Твърди се, че присъждане на номиналната им стойност било неправилно и водело до неоснователно обогатяване на ищеца, тъй като парична сума в този размер ищецът реално не е претирал на НАП. Поддържа се, че било ноторно, че пазарната стойност на компенсаторните записи била на значително по-ниска цена. Твърди се, че неправилно е отхвърлено възражението за прихващане с вземания за съдебни разноси в размер на 65 284,35 лв., като необосновано съдът приел, че те са недоказани. Твърди се и, че неправилно е отхвърлено възражението за погасяване по давност на претендираното вземане, тъй като настоящият иск срещу държавата се явявал нов иск, а не идентичен с първоначалния иск срещу Министерство на финансите, производството по който било приключило. Претендира разноси.

В частната жалба срещу определението по чл. 248 ГПК ищецът твърди, че СГС неправилно не

присъдил претендираните разноси за адвокат, които били в общ размер на 31 000 лв. Сочи се, че нямало основание за редуциране, тъй като делото било с фактическа и правна сложност.

В частната жалба срещу определението по чл. 248 ГПК ответникът твърди, че неправилно съдът е увеличил присъдените на ищеца разноси, за което нямало основание.

Всяка от страните оспорва жалбите на другата страна.

Въззиваемата Национална агенция по приходите – трето лице помагач на ответника – заявява становище за неоснователност на жалбата на ищеца и за основателност на жалбата на ответника.

Софийският апелативен съд, като прецени събраните по делото доказателства по свое убеждение и съобразно чл. 12 от ГПК във връзка с наведените във въззивните жалби пороци на атакувания съдебен акт и възраженията срещу тях, намира за установено следното:

Първоинстанционният съд е бил сезиран от „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД с искова молба от 12.10.2015 г., изменена с молба от 12.12.2016 г. и уточнена с молба от 6.07.2020 г., с която срещу Република България, представлявана от министъра на финансите, е предявен иск по чл. 55, ал. 1 ЗЗД за заплащане на сумата **377 962,40 щатски долара**, заедно със законната лихва от подаване на исковата молба до изплащането.

В исковата молба се твърди, че с договор от 4.10.1999 г., сключен между ищеца, Министерството на финансите и Министерството на промишлеността, било преоформено по реда на ЗУНК задължението на ищеца към ТБ „Балканбанк“ АД по договор за кредит № 35/30.05.1988 г. Преоформеният дълг възлизал на 23 912 лв. и 1 259 438 щатски долара, който ищецът следвало да заплаща към държавата съгласно погасителен план, заедно със съответната възнаградителна лихва, а при забава се дължали наказателни лихви, които се начислявали по реда на ЗЛДТДПДВ спрямо годишните размери по чл. 2, ал. 2 от същия договор. Твърди се, че ищецът извършвал множество плащания по този договор /подробно описани/, като съобразно закона лихвите били плащани с компенсаторни записи, а главниците с държавни ценни книжа. По този договор спрямо ищеца били издадени редица актове за установяване на частни държавни вземания /подробно описани/, по повод на които били водени и множество съдебни дела, в които ищецът оспорвал начислените от държавата суми. С влезли в сила съдебни решения, постановени в периода 2006 – 2014 г., било установено, че е погрешен приложеният от държавата в АУЧДВ механизъм за изчисляване на дължимите наказателни лихви в легова равностойност по курса към деня на плащането и при прилагане на законната лихва за задължения в лева, вместо прилагането на законната лихва за задължения във валута. В резултат на това от м. 10.2010 г. до 15.01.2014 г., когато дългът по договора бил изцяло погасен, ищецът извършил недължими плащания **за лихви** в размер на общо 377 962,40 щатски долара, като претендира тяхната легова равностойност.

В отговора на исковата молба от 26.10.2020 г., депозиран при повторното първоинстанционно производство, ответникът Република България е заявил възражение за погасяване по давност на претендираното от ищеца вземане по чл. 55, ал. 1 ЗЗД, както и евентуално възражение за прихващане с насрещно вземане в размер на 65 284,35 лв., представляващо присъдените на държавата съдебни разноси по водените с ищеца дела.

Не е спорно, а и от съдържанието на партидата на ищеца в електронния Търговски регистър се установява, че държавното предприятие „Завод за асинхронни електродвигатели“ – гр. Пловдив е било включено по реда на Указ № 56/1989 г. към държавна фирма „Елпром“ – София, а впоследствие отделено в дъщерна фирма „Елпром – Завод за електродвигатели“ – Пловдив с

решение от 16.07.1990 г. по ф.д. № 3307/1990 г. на Окръжен съд – гр. Пловдив. Впоследствие с решение от 30.10.1991 г. по ф.д. № 10520/1991 г. на Окръжен съд – гр. Пловдив е вписано „Елпром – ЗЕД“ ЕООД със седалище в гр. Пловдив, като дружеството поема всички активи и пасиви на дъщерна фирма „Елпром – Завод за електродвигатели“ – Пловдив, поделение към ДФ „Елпром“ – София, по баланса към 31.03.1991 г., което поделение се прекратява. С решение от 7.12.1995 г. по ф.д. № 7251/1995 г. на ОС – гр. Пловдив е вписано преобразуване на „Елпром – ЗЕД“ ЕООД в „Елпром – ЗЕД“ ЕАД, което с решение от 1.08.1997 г. по ф.д. № 3277/1997 г. на ОС – Пловдив е преименовано на „Елпром – ЗЕД“ АД. С решение от **13.09.2000 г.** по същото ф.д. е вписана промяна на наименованието на дружеството на **„Завод за асинхронни електродвигатели“ АД**. С това наименование дружеството е пререгистрирано по реда на ЗТР на 10.04.2008 г. с ЕИК – 115007029 и съществува понастоящем.

По делото е представен договор за кредит в несоциалистическа валута № 35/30.05.1988 г., с който Търговска банка „Транспортна техника“ /впоследствие преобразувана в ТБ „Балканбанк“ АД/ се е задължила на предостави на Завод за асинхронни електродвигатели – гр. Пловдив валутен кредит за доставка на технологично оборудване, необходимо за производството на микродвигатели за изчислителна техника, както следва: **1)** контролно-измервателна и стендова апаратура за контрол и типови изпитания на стойност 27 000 000 японски йени /или друга конвертируема валута/; **2)** бобинажни машини за стъпкови двигатели хибриден тип „Одавара“ на стойност 58 000 000 японски йени; **3)** шлайф кръгъл „Щудер“ от Швейцария на стойност 420 000 швейцарски франка; **4)** струг „Шпинер“ от ФРГ на стойност 300 000 германски марки; **5)** закрепителен автомат за обезмасляване на метали на стойност 2 000 000 австрийски шилинга. Според т. 2 от договора, крайният срок за ползване на кредита е 30.03.1989 г., а в т. 7.1 е установен падежа и размера на погасителните вноски за главницата – три вноски с падежи 30.05.1990 г., 30.11.1990 г. и 30.08.1991 г. Уговорено е, че възнаградителната лихва се определя съобразно условията на международните кредитни пазари, като ще се начислява на тримесечие, а ще се плаща на шестмесечие /т. 8.1/. Предвидено е и, че годишно се дължи и допълнителна лихва от 0,75 % /т. 8.3/, а за просрочени плащания се дължи лихва за забава в размер на 2 пункта над определения лихвен процент за просрочие до 3 месеца и 4 пункта – за просрочие над 3 месеца. За обезпечаване на кредита е предвидено учредяване от кредитополучателя на залог в полза на банката върху машини и съоръжения на стойност 1 100 000 валутни лв., както и поемането на солидарна отговорност на гаранта СО „Елпром“ – София.

Представен е и договор от 4.10.1999 г. за уреждане на задълженията към държавата, произтичащи от необслужвани кредити към търговски банки, договорени до 31.12.1990 г., сключен между Министерството на финансите, Министерството на промишлеността и „Елпром – ЗЕД“ АД – гр. Пловдив, за уреждане на отношенията по погасяване задълженията към държавата по валутен кредит, възлизащи в размер на 23 912 лв. и в размер на 1 259 438 щатски долара, и по силата на който „Елпром – ЗЕД“ АД се е задължило да внася дължимите главници и лихви съгласно погасителен план в периода 1995 – 2014 г. с 5-годишен гратисен период за главниците. Според чл. 1 главниците могат да се внасят в лева и легова равностойност или във валута в щатски долари или в евро по посочени бюджетни банкови сметки в БНБ, като погасителните вноски следва да се извършват два пъти годишно – с падежи 15.06 и 15.12 на съответната година, а леговата равностойност на вноските по главниците във валута се оценяват по централния курс на БНБ в деня на падежа. Според чл. 2 лихвите могат да се внасят в лева и легова равностойност или във валута в щатски долари или в евро по посочени бюджетни банкови сметки в БНБ; върху

неизплатената част от главниците във валута за периода до 31.05.1998 г. се начислява 10 % лихва, а от 1.06.1998 г. – 7 %, но не по-малко от либора на щатски долар за съответния лихвен период; когато лихвите се плащат в легова равностойност, същата се определя по централния курс на щатския долар на БНБ в деня на изплащането; внасянето на лихвите се извършва тримесечно – на 5.04, 5.07, 5.10 и 25.12 на съответната година. Според чл. 6 дружеството дължи наказателни лихви за всеки просрочен ден за забавяне на вноските по главниците в лева и във валута, които се начисляват по реда на Закона за лихвите върху данъци, такси и други подобни държавни вземания спрямо годишните размери по чл. 2, ал. 2 от договора. Според чл. 8 договoрът влиза в сила от 15.09.1999 г.

С акт за установяване на частно държавно вземане № 107/21.12.2000 г., издаден от изпълнителния директор на Агенция за държавни вземания към Министерство на финансите на основание чл. 87, ал. 1 ЗСДВ и чл. 126 ЗУНК е установено, че към **27.11.2000 г.** изискуемите задължения на „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД /с предишно наименование „Елпром – ЗЕД“ АД/ към държавата по договора от 4.10.1999 г. възлизат на: **1)** 642 272.03 щатски долара, в която сума са включени 5 000 щ.д. – главница, 636 888.83 щ.д. – редовна лихва и 383.20 щ.д. – наказателна лихва, **2)** сумата от 33 267,60 лв., от които 8 912 лв. – главница, 23 848,26 лв. – редовна лихва и 507,34 лв. – наказателна лихва.

С решение от 2.05.2002 г. по т.д. № 28/2001 г. на СГС, потвърдено с решение от 12.12.2002 г. по гр. д. № 1475/2002 г. на САС и решение № 422/15.06.2004 г. по гр. д. № 1231/2003 г. на ВКС, II т.о., е отхвърлен предявеният от ищеца отрицателен установителен иск по чл. 87, ал. 2 ЗСВД срещу вземанията по АУЧДВ № 107/21.12.2000 г.

С акт за установяване на частно държавно вземане № 35/18.11.2004 г., издаден от изпълнителния директор на АДВ на основание чл. 87, ал. 1 ЗСДВ и чл. 12в ЗУНК, е установено, че за периода **27.11.2000 г. – 16.11.2004 г.** изискуемите задължения на дружеството към държавата по договора от 4.10.1999 г. възлизат на: **1)** по валутен кредит – 322 330,96 щ.д. и 493 428,55 лв., от които 363 041,15 лв. – главница, 322 330,96 щ.д. – редовна лихва, 129 864,16 лв. – наказателна лихва, начислена върху така установената главница и 523,24 лв. – наказателна лихва, начислена върху задължението за главница по акт № 107/21.12.2000 г.; **2)** по легов кредит – 27 701,10 лв., от които 15 000 лв. – главница, 23,40 лв. – редовна лихва, 7 916,65 лв. – наказателна лихва върху така установената главница и 4 761,05 лв. – наказателна лихва, начислена върху задължението за главницата по акт № 107/2000 г.

Задълженията по АУЧДВ № 35/18.11.2004 г. са били оспорени от ищеца по реда на чл. 87, ал. 3 ЗСВД, като с решение от 22.05.2006 г. по гр.д. № 2131/2005 г. на САС, оставено в сила с решение № 66/19.03.2007 г. по гр.д. № 817/2006 г. на ВКС, II т.о., е било признато за установено, че ищецът не дължи на държавата по този акт към **16.11.2004 г.:** **1)** по валутен кредит – главница над сумата **361 933,25 лв.** /представляваща равностойност на главница от 190 000 щ.д./ до установения в акта размер от 363 041,15 лв.; редовна лихва над сумата **226 726,16 щ.д.** до установения в акта размер от 322 330,96 щ.д.; наказателна лихва над сумата **66 397,62 лв.** /представляваща равностойност на лихва от 44 034,63 щ.д./ до установения в акта размер от 129 864,16 лв.; наказателна лихва над сумата **32,57 щ.д.** до установения в акта размер от 523,24 лв.; **2)** по легов кредит – редовна лихва в размер на 23,40 лв., наказателна лихва над сумата **5 782,35 лв.** до установения в акта размер от 7 916,65 лв. В останалата част исковете са отхвърлени. В решението на САС е прието, че част от наказателната лихва по акта е недължима, тъй като е била неправилно изчислена от АДВ

съобразно условията на чл. 6, ал. 2 от договора, препращащи към ЗЛДТДПДВ.

С акт за установяване на частно държавно вземане № 20/14.11.2007 г., издаден от изпълнителния директор на АДВ, на основание чл. 87, ал. 2 ЗСДВ, е установено, че **към 30.10.2007 г.** остатъкът на изискуемите вземания по договора от 4.10.1999 г., извън установените с акт № 35/18.11.2004 г., възлиза на 560 570.54 лв. и 199 876.66 щ.д., от които: **1) 297 187,25 лв.** – главница, **2) 199 876,66 щ.д.** – редовна лихва за периода 16.11.2004 г. – 30.10.2007 г., **3) 75 979,57 лв.** – наказателна лихва върху главницата за периода 16.11.2004 г. – 30.10.2007 г., **4) 5 676,38 лв.** – наказателна лихва върху главницата по левовия кредит, установена с акт № 35/18.11.2004 г., начислена за периода 16.11.2004г. – 30.10.2007г., **5) 181 727,34 лв.** – наказателна лихва върху главницата по валутния кредит, установена с акт № 35/18.11.2004 г., начислена за периода 16.11.2004 г. – 30.10.2007 г.

С решение от 18.05.2012 г. по т.д. № 786/2011 г. на Окръжен съд – Пловдив, потвърдено с решение от 24.01.2013 г. по т.д. № 1020/2012 г. на Апелативен съд – Пловдив, и определение № 107/26.02.2014 г. по т.д. № 2862/2013 г. на ВКС, II т.о., по предявени от НАП искове по чл. 422 ГПК е признато за установено, че дължимите суми за главница и наказателни лихви по акт № 20/14.11.2007 г. **към 30.10.2007 г.** са следните: **1) 297 187,25 лв.** – главница /представляваща равностойност на главница от **195 000 щ.д./**, **2) 60 089,04 лв.** – наказателна лихва за периода 16.11.2004 г. – 30.10.2007 г. /представляваща равностойност на **44 262,53 щ.д./**, начислена върху главницата по акт № 20/14.11.2007 г., и **3) 111 338,40 лв.** – наказателна лихва за периода 16.11.2004 г. – 30.10.2007 г. върху главницата по валутен кредит по акт № 35/18.11.2004 г. /представляваща равностойност на лихви от **82 013,61 щ.д./** За разликите над тези суми исковете са отхвърлени, като извън предмета на иска е редовната лихва в размер на 199 876,66 щ.д., която е установена в акта. В решенията на ПОС и ПАС отново е прието, че начислената в акта наказателна лихва върху просрочена главница във валута е била изчислена в отклонение от условията на чл. 6, ал. 2 от договора, препращащи към ЗЛДТДПДВ, тъй като не е била начислявана върху главницата във валута и според приложимата за валутните задължения законна лихва, а е била начислявана върху левовата равностойност на валутната главница и според приложимата за левови задължения законна лихва.

Представени са приемо-предавателни протоколи от 28.07.2004 г., 2.09.2004 г., 19.10.2004 г., 27.10.2004 г., 2.11.2004 г., 22.11.2004 г., 14.10.2010 г., 25.11.2010 г., 29.12.2010 г., 8.07.2013 г., 16.12.2013 г., 8.01.2014 г., 15.01.2014 г., съставени на основание чл. 8, ал. 6, т. 2 от ЗОСОИ за предаване от ищеца в Министерството на финансите на конкретно описани депозитарни разписки за **компенсаторни записи и жилищно-компенсаторни записи** с посочена номинална стойност, издадени от „Централен депозитар“ АД, като в тях е посочено изразходване на сумите за погасяване на дължими **лихви** по задълженията на дружеството към държавата по ЗУНК.

Представени са приемо-предавателни протоколи от 22.11.2004 г. и 15.01.2014 г., съставени на осн. чл. 3, ал. 1 от Наредбата за използване на **държавни дългосрочни облигации**, емитирани по реда на ЗУНК, ищецът е предал в Министерството на финансите сертификати за собственост на държавни ценни книжа с посочена номинална стойност за погасяване на част от **главницата** по процесния договор от 4.10.1999 г.

Представено е писмо с изх. № 26-00-59/23.01.2014 г. на директора на дирекция „Държавен дълг и финансови пазари“ към Министерство на финансите, съдържащо справка за извършените плащания от ищеца по процесния договор от 4.10.1999 г. Посочено е, че от ищеца са били

предадени в МФ за погасяване на **главницата** по процесния договор от 4.10.1999 г. сертификати за държавни дългосрочни облигации с обща номинална стойност **1 259 958 щ.д.** както следва: **1)** на 22.11.2004 г. – 13 000 щ.д.; **2)** на 25.11.2010 г. – 715 000 щ.д.; **3)** на 15.12.2010 г. – 60 000 щ.д.; **4)** на 29.12.2010 г. – 116 000 щ.д.; **5)** на 8.07.2013 г. – 131 000 щ.д.; **6)** на 16.12.2013 г. – 77 000 щ.д.; **7)** на 8.01.2014 г. – 84 608 щ.д.; **8)** на 15.01.2014 г. – 63 350 щ.д.

С писмо с вх. № 93-00-496/14.04.2014 г. /л. 125 от дело № 961/2020 г. на СГС/ ищецът е уведомил НАП, че във връзка с влязлото в сила решение от 29.07.2009 г. по т.д. № 1028/2008 г. на ОС – Пловдив и междувременно извършените от дружеството плащания преди приключване на съдебния спор е необходимо да се актуализира размера на задълженията му по процесния договор от 4.10.1999 г. Заявено е, че при евентуално наличие на остатъчни непогасени задължения на дружеството и на суми надплатени с компенсаторни инструменти изразява съгласие номиналната стойност на надвнесените компенсаторни записи да бъде използвана за намаляване /прихващане/ на остатъка от частното държавно вземане по договора. Изразена е готовност за доброволно изплащане на разноските по производствата, водени във връзка с частните държавни вземания по ЗУНК, в следния график: 20 000 лв. – в срок до 31.08.2014 г., 20 000 лв. – в срок до 31.12.2014 г., 20 000 лв. – в срок до 31.06.2015 г. и 25 284,35 лв. – в срок до 31.12.2015 г.

С писмо с изх. № 93-00-496-110/17/5.01.2015 г. на директора на дирекция „Държавни вземания“ на НАП /л. 102 от дело № 961/2020 г. на СГС/ е отговорено, че по процесния договор от 4.10.1999 г. вноска на главница с падеж 15.12.2014 г. и вноска на редовна лихва с падеж 25.12.2014 г. по погасителния план са прихванати с надвнесените от ищеца компенсаторни инструменти, като тяхната левова равностойност е определена след извършено превалутиране и въз основа на средно претеглената им цена на регулирания пазар на ценни книжа в съответствие с практиката на МФ при аналогични случаи, като в резултат на прихващането двете насрещни вземания са погасени изцяло, **а дългът на ищеца по ЗУНК е приключен**. Посочено е, че това е било сторено във връзка с изразеното от ищеца съгласие сумите, надвнесени с компенсаторни инструменти, да бъдат прихванати с останалите непогасени задължения по процесния договор. Посочено е, че е необходимо да бъдат предприети действия за изплащане на присъдените съдебни разноси в полза на държавата по делата срещу дружеството в общ размер на 85 284,35 лв. съгласно поетия ангажимент с писмо с изх. № 37/8.04.2014 г.

В отговор с писмо с изх. № 15/27.01.2015 г. ищецът е заявил, че има разминаване между писмо с изх. № 93-00-496-110/17/5.01.2015 г. на НАП и писмо с изх. № 26-00-59/23.01.2014 г. на МФ, според последното от които дългът е бил погасен още през м. 01.2014 г., като е поискано да се уточни колко точно е надвесената сума, както и да се разясни защо към 15.01.2014 г. сумата за съдебни разноси е 53 891,74 лв., а към м. 03.2014 г. е станала 85 284,35 лв. без да са водени нови съдебни дела.

Към молба от 17.06.2016 г. на НАП /л. 146 – 161 от гр. д. № 12895/2015 г. на СГС/ са представени справки за платените суми по процесния договор, за начислените редовни лихви за периода 1.01.1995 – 15.12.2014 г. и наказателни лихви за периода 27.11.2000 г. – 8.01.2014 г. Според справката за платените суми /л. 150/ налице са надплатени суми в общ размер на **290 941,44 щатски долара**.

Към молба от 20.05.2021 г. на НАП са приложени 8 бр. справки за надвнесени компенсаторни записи по процесния договор.

Представени са и счетоводни справки за извършените плащания по процесния договор,

изготвени от ищеца.

В двете проведени първоинстанционни производства са изслушани и приети няколко заключения на съдебно-счетоводни експертизи /извършените по първоначалното гр. д. № 12895/2015 г. на СГС процесуални действия по събиране на доказателства запазват значението си, още повече, че на практика позицията на ответника е защитава от една и същи държавна структура – МФ/. Всички приети заключения са давали отговор на въпросите дали и в какъв размер са надплатените от ищеца суми по процесния договор от 4.10.1999 г.

В заключението от 28.04.2016 г. на вещото лице В. Г. е извършено хронологично и аналитично сравняване на дължимите по договора суми с постъпилите плащания, което е описано в приложение № 1 към заключението. В резултат на това според вещото лице на 15.01.2014 г. е извършено последното плащане по договора в размер на 63 350 щ.д. чрез сертификат за държавни дългосрочни облигации. Установено е, че след това плащане ищецът е надплатил сумата 520 щ.д. – за главница и сумата 363 640,24 щ.д. – за редовна лихва. Установено е, че към този момент ищецът е дължал неизплатена наказателна лихва, изчислена до 30.06.2012 г. съобразно ПМС № 72/6.04.1994 г. и от 1.07.2012 г. съобразно ПМС № 100/29.05.2012 г., в размер на 11 828,44 щ.д., поради което след приспадане на същата надплатената сума е в общ размер на **352 331,80 щ.д.** Вещото лице е установило, че тази сума надвишава с 61 390,36 щ.д. сумата 290 941,44 щ.д., призната от НАП за надплатена в справката към молбата от 17.06.2016 г., в която НАП не е уточнила по какви пера е надплащането.

В допълнителното заключение от 21.11.2016 г. на същото вещо лице е извършена нова проверка и преизчисляване на дължимите по договора суми, съпоставени с извършените плащания, подробно описани в приложение № 1. Изчисляването на наказателните лихви /в размер на законната лихва/ върху просрочените главници в долари е извършено в същата валута съобразно ПМС № 72/6.04.1994 г. и ПМС № 100/29.05.2012 г. При извършената проверка в НАП вещото лице е установило, че изчисляването на редовните и наказателни лихви е извършвано със софтуер, изчисляващ върху български лева и според ОЛП на БНБ за съответния период, което обяснява разликите в получените резултати между НАП и експертизата. Според вещото лице не е водено счетоводно отчитане на първичните счетоводни документи при изпълнение на договора, като не извършвано счетоводно прихващане на вноските по падежи с извършените плащания. Установено е, че към 14.10.2010 г. е имало непогасена главница по договора в общ размер на 1 246 438 щ.д., като от тогава до последното плащане на 15.01.2014 г. са изплатени суми в долари или чрез ДЦК в общ размер на 1 246 958 щ.д., или с 520 щ.д. над дължимото. Към 14.10.2010 г. е имало надплатени суми за лихви чрез компенсаторни инструменти в общ размер на 239 993,06 щ.д., от които 217 111,14 щ.д. – за редовна лихва и 22 881,92 щ.д. – за наказателна лихва. В периода 14.10.2010 – 25.12.2014 г. за лихва /редовна и наказателна/ са платени общо 298 268,04 щ.д., като към 25.12.2014 г. надплатените лихви са възлизали на 377 442,40 щ.д., от които 341 732 щ.д. – за редовни лихви и 35 710,40 щ.д. – за наказателни лихви. Поради това според вещото лице към 25.12.2014 г. общият размер на надплатената сума по договора възлиза на **377 962,40 щ.д.**, от които 520 щ.д. – за главница, 341 732 щ.д. – за редовни лихви и 35 710,40 щ.д. – за наказателни лихви.

Според заключението от 12.05.2021 г. на вещото лице Л. З. за периода 14.10.2010 – 15.01.2014 г. надплатената сума по процесния договор възлиза на 355 076,39 щ.д., от които 520 щ.д. – за главница и 354 556,39 щ.д. – за редовни лихви. За същия период е установен неплатен остатък за

наказателни лихви от 11 828,44 щ.д. Според вещото лице за периода 28.07.2004 – 15.12.2014 г. надплатената сума е 290 675,70 щ.д., от които 290 941,44 щ.д. – платени с компенсаторни записи и 265,74 лв. – платени с ДЦК.

Според допълнителното заключение от 8.09.2021 г. на същото вещо лице след извършена проверка в НАП е отговорено, че при размер на законовата лихва 237 514,18 лв., изчислен съобразно чл. 1, ал. 1, т. 1 от ПМС № 72/8.04.1994 г. за задължения **в лева**, размерът на надвнесените компенсаторни записи за погасяване на дълга на ищеца е **290 675,70 щ.д.**, а при размер на законовата лихва 117 537,71 лв., изчислен съобразно чл. 1, ал. 1, т. 2 от ПМС № 72/08.04.1994 г. за задължения **във валута**, размерът на надвнесените компенсаторни записи е **290 675,70 щ.д. и 51 930,47 лв.** Установено е, че от надвнесените с компенсаторни записи суми от 290 675,70 щ.д. е използвана сума от 116 716,54 щ.д. за погасяване на начислени редовни и наказателни лихви. Остатъкът от 173 959,16 щ.д. е с легова равностойност 250 283,73 лв., спрямо която сума на 15.12.2014 г. от НАП е приложен коефициент спрямо цените, на които са търгувани компенсаторните записи по ЗОСОИ на регулирания пазар на ценни книжа за период от 3 месеца, считано от 26.02.2014 г. /датата на постановяване на определението на ВКС, с което е приключил спора относно акт № 20/2007 г./, като леговата равностойност е преизчислена при съотношение 1 лв. към 0,383 лв., вследствие на което е получена сума от 95 858,67 лв. С част от същата в размер на 95 441,21 лв. е погасена главница по кредита, а остатъкът възлиза на 417,46 лв.

По същите задачи е изготвена и повторна ССЕ по заключението от 12.01.2022 г. на вещото лице В. П.. Според представена от НАП справка на вещото лице размерът на надплатените суми с компенсаторни записи възлиза на **290 675,70 щ.д.**, както следва:

Дата на плащане	Надвнесена сума BGN	Надвнесена сума USD	Курс на превалутиране BGN към 1 USD
14.10.2010 г.	139 501,83	99 556,70	1,401230
25.11.2010 г.	112 745,01	76 893,44	1,466250
15.12.2010 г.	673,00	437,57	1,455767
29.12.2010 г.	12 830,99	8 656,43	1,482250
8.07.2013 г.	137 480,01	90 557,59	1,518150
16.12.2013 г.	15 552,00	10 915,14	1,424811
8.01.2014 г.	5 245,99	3 658,83	1,433790
ОБЩО	423 992,83	290 675,70	

Установено е, че превалутирането на сумите е извършено ден преди падежа на съответната вноска, като касаят плащания от 2010 г., 2013 г. и 2014 г., което се различава от начина на превалутиране, приет за съобразен с чл. 2, ал. 2, буква „б“ от договора с влезлите в сила решения на ПОС и ПАС, според които превалутирането следва да се извършва по курса на БНБ в деня на изплащането, а не ден преди падежа. Според вещото лице програмният продукт на НАП вероятно не е съобразен с договора, а впоследствие не е актуализиран съобразно тези съдебни решения, тъй като не се констатира промяна в изчисленията на НАП. Вещото лице е установило, че според записите в инф. система на НАП с така установената надвнесена сума от 290 675,70 щ.д. е извършено прихващане на сумата 113 161,64 щ.д. за други изискуеми задължения за лихви по процесния договор за 2010 г., 2013 г. и 2014 г., които прихващания са въведени на 7.03.2014 г.

Според експертизата общият размер на надплатените суми по договора към 25.12.2014 г. възлиза на 377 962,40 щ.д., които според приложение № 1 към заключението включват: 520 щ.д. – за главница, 341 732 щ.д. – за редовни лихви и 35 710,40 щ.д. – за наказателни лихви. В заключението по експертизата са предложени два варианта за определяне разликата за размера на надвнесените суми, след приспадане на прихванатите суми. Според вариант 1 изчислените надвнесени суми в размер на 354 556,39 щ.д. са използвани частично за намаляване на начислени наказателни и редовни лихви в общ размер на 113 161,64 щ.д., като остатъкът на надвнесените суми е 241 394,75 щ.д., а според вариант 2 сумата за лихвите е прихваната от надвнесените суми, изчислени от НАП в размер на 290 675,70 щ.д., като надплатеният остатък възлиза на 177 514,06 щ.д. Според заключението от претендираните от ответника суми за съдебни разноски по двете съдебни решения на Окръжен съд – Пловдив в общ размер от 53 891,74 лв. е извършено плащане на 20 000 лв., като е останала дължима сумата от 33 891,74 лв.

В настоящото въззивно производство по допълнителни задачи е прието ново заключение от 6.04.2023 г. на ССЕ, извършена от вещото лице В. П.. Според същото след извършеното от ищеца плащане на 15.01.2014 г. не е останала непогасена главница, нито непогасени редовни и наказателни лихви за предходен период, като тази констатация е направена след съпоставяне на плащанията и погасителните вноски по хронологичен ред, отразени в приложение № 1 към заключението. Установено е, че от НАП за периода след 15.01.2014 г. и до 15.12.2014 г. е начислявана редовна лихва в размер на 7 % годишно върху главница от 60 753,82 щатски долара, като общият размер на лихвите възлиза на 3 898,37 щатски долара. Не е установено за същия период начисляване на наказателни лихви. Вещото лице е установило, че начислените от НАП наказателни лихви в размер на законната лихва за периода след 1.07.2012 г. /влизане в сила на ПМС № 100/29.05.2012 г./ и до 7.01.2014 г. възлизат общо на 30 311,26 лв., което надхвърля с 12,40 лв. общият размер на дължимите наказателни лихви /30 298,86 лв./, изчислен съобразно същото ПМС. Според експертизата с извършените от НАП прихващания с част от надвнесените суми в общ размер на 113 161,64 щ.д., с легова равностойност 169 724,49 лв., касаят следните начислени наказателни и редовни лихви:

Дата на плащане	Погасена редовна лихва USD	Погасена наказателна лихва BGN	Погасена законова лихва сума BGN	Общо погасени по прихванати от НАП от надвнесените суми BGN	Курс за превалутиране от НАП BGN към 1,00 USD
25.11.2010	0,00 \$	13 218,21 лв.	7 713,33 лв.	20 931,54 лв.	1,466250
15.12.2010	0,00 \$	385,90 лв.	0,00 лв.	385,89 лв.	1,455767
29.12.2010	8 352,37 \$	270,20 лв.	0,00 лв.	12 650,50 лв.	1,482250
08.07.2013	60 819,31 \$	27 555,55 лв.	0,00 лв.	119 888,39 лв.	1,518150
16.12.2013	3 227,67 \$	6 547,37 лв.	0,00 лв.	11 146,19 лв.	1,424811
8.01.2014	2 752,37 \$	775,67 лв.	0,00 лв.	4 721,98 лв.	1,433790
Общо	75 151,72 \$	48 752,90 лв.	7 713,33 лв.	169 724,49 лв.	

Според вещото лице отразената като надплатена сума в справката на НАП от 290 675,70 щатски долара, касаеща надплатени редовни и наказателни лихви, съответства на компенсаторни

инструменти с номинална стойност 423 992,83 лв. Експертизата е установила и каква е била пазарната цена на регулирания пазар на компенсаторните инструменти, използвани са плащанията на лихви по процесния договор, към датите на плащанията с тях в периода 28.07.2004 – 8.01.2014 г., както следва:

Дата на плащане	Дата на сделка на регулиран пазар	Достигната минимална цена за деня BGN	Достигната максимална цена за деня BGN	Средна цена за деня BGN	Изтъргуван обем (лота) на регулиран пазар за деня
28.07.2004	28.07.2004	0,241	0,245	0,243	212405
02.09.2004	02.09.2004	0,249	0,250	0,249	173 237
19.10.2004	19.10.2004	0,282	0,290	0,287	1 616714
27.10.2004	27.10.2004	0,310	0,315	0,313	413 205
02.11.2004	02.11.2004	0,329	0,350	0,335	2 329 298
22.11.2004	22.11.2004	0,494	0,530	0,512	3 228 379
16.02.2009	13.02.2009	0,290	0,290	0,290	801
14.06.2010	11.06.2010	0,155	0,161	0,161	26413
29.07.2010	29.07.2010	0,162	0,175	0,169	45 500
16.08.2010	16.08.2010	0,170	0,180	0,178	27 070
14.10.2010	14.10.2010	0,161	0,163	0,162	56 592
25.11.2010	25.11.2010	0,156	0,160	0,157	23 621
15.12.2010	15.12.2010	0,166	0,183	0,171	32 675
29.12.2010	28.12.2010	0,161	0,161	0,161	10 000
08.07.2013	08.07.2013	0,280	0,280	0,280	12 500
16.12.2013	16.12.2013	0,347	0,347	0,347	6 830
08.01.2014	08.01.2014	0,322	0,330	0,327	4 800

Установено е и среднопретеглена им цена за тримесечен срок преди деня на съответното плащане с компенсаторни записи по договора, както следва:

Дата на плащане	Тримесечен период	Достигната минимална цена за периода BGN	Достигната максимална цена за периода BGN	Средна цена за периода BGN
28.07.2004	28.04.2004 – 28.07.2004	0,222	0,251	0,241
02.09.2004	02.06.2004 – 02.09.2004	0,223	0,251	0,244
19.10.2004	19.07.2004 – 19.10.2004	0,241	0,290	0,257
27.10.2004	27.07.2004 – 27.10.2004	0,241	0,332	0,269
02.11.2004	02.08.2004 – 02.11.2004	0,241	0,350	0,276
22.11.2004	22.08.2004 – 22.11.2004	0,246	0,530	0,339

16.02.2009	16.11.2008 – 16.02.2009	0,195	0,398	0,291
14.06.2010	14.03.2010 – 14.06.2010	0,153	0,192	0,170
29.07.2010	29.04.2010 – 29.07.2010	0,140	0,187	0,161
16.08.2010	16.05.2010 – 16.08.2010	0,140	0,187	0,161
14.10.2010	14.07.2010 – 14.10.2010	0,140	0,198	0,166
25.11.2010	25.08.2010 – 25.11.2010	0,147	0,180	0,165
15.12.2010	15.09.2010 – 15.12.2010	0,147	0,187	0,167
29.12.2010	29.09.2010 – 29.12.2010	0,147	0,187	0,167
08.07.2013	08.04.2013 – 08.07.2013	0,212	0,380	0,310
16.12.2013	16.09.2013 – 16.12.2013	0,340	0,410	0,392
08.01.2014	08.10.2013 – 08.01.2014	0,322	0,407	0,392

Според служебно извършената от въззивния съд справка на Интернет страницата на „Българска фондова борса“ АД [\[1\]](#) средната тръжна цена за компенсаторен запис с номинална стойност от 1 лв. е била следната към съответните моменти: **1) 0,25 лв.** – на датата на последните устни състезания по делото /24.04.2023 г./; **2) 0,384 лв.** – на датата на подаване на исковата молба /12.10.2015 г./; **3) 0,41 лв.** – по средно претеглена цена за тримесечен срок преди датата на подаване на исковата молба.

При така установената фактическа обстановка въззивният съд намира от правна страна следното:

I. По въззивните жалби

Според чл. 55, ал. 1 ЗЗД който е получил нещо без основание или с оглед на неосъществено или отпаднало основание, е длъжен да го върне. Видно от законовия текст в него са уредени три различни специални фактически състава на неоснователно обогатяване, което е един от източниците на облигационни отношения по българската гражданскоправна система. При първия фактически състав се касае за получаване на имуществена облага при начална липса на правно основание, разбирано като валидно правно задължение. Вторият фактически състав визира получаване на престация с оглед на очаквано в бъдеще основание, което обаче не е могло да бъде осъществено, а третият се отнася до отпаднало с обратна сила основание – в този смисъл и ППВС № 1/1979 г. На връщане в хипотезите на чл. 55, ал. 1 ЗЗД подлежи реално полученото, а не по-малката стойност между обогатяването и обедняването, което важи само при общия фактически състав на неоснователното обогатяване по чл. 59 ЗЗД.

Процесната искова претенция се основават на първия фактически състав по чл. 55, ал. 1 ЗЗД,

като ищецът „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД претендира връщане на парични суми, които той бил заплатил на българската държава при начална липса на основание в общ размер на 377 962,40 щатски долара, като сумата се явявала надплатени лихви по процесния договор от 4.10.1999 г. При подобен иск в тежест на ответника е да докаже наличието на основание за получаване на имуществената облага, а ищецът следва да докаже извършеното престиране.

Между страните не се спори, а това се установява и от събраните доказателства, че: **1)** по силата на договор за кредит в несоциалистическа валута № 35/30.05.1988 г. на праводателя на ищеца е бил отпуснат от ТБ „Транспортна техника“ /впоследствие преобразувана в ТБ „Балканбанк“ АД/ банков кредит в чуждестранна валута с цел придобиване на технологично оборудване – 85 000 000 японски йени, 420 000 швейцарски франка, 300 000 германски марки и 2 000 000 австрийски шилинга, с краен срок за погасяване на кредита с дължимите лихви – 30.08.1991 г.; **2)** впоследствие по силата на Закона за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31.12.1990 г. (ДВ. бр.110/30.12.1993 г.) непогасените задължения по този договор, са поети от държавата, която е заела положението на кредитор спрямо ищеца по договора от 30.05.1988 г.; **3)** отношенията между държавата и ищеца по изплащане на задълженията, възлизащи на 23 912 лв. и 1 259 438 щатски долара, са уредени с процесния договор от 4.10.1999 г., с който дългът е разсрочен според погасителен план в рамките на периода 1995 г. – 15.12.2014 г., като са уговорени и възнаградителни и мораторни лихви; **4)** съобразно законовата възможност ищецът е заплащал задълженията по договора освен с парични средства, но преобладаващо с непарични средства – лихвите с компенсаторни записи или жилищни компенсаторни записи, а главниците с държавни дългосрочни облигации; **5)** задълженията не са били погасявани от ищеца своевременно, вследствие на което по реда на чл. 87 ЗСДВ /отм./ са били издавани поредица от актове за установяване на частни държавни вземания № 107/21.12.2000 г., № 35/18.11.2004 г. и № 20/14.11.2007 г., констатациите на които са били оспорени от ищеца, по повод на което са били заведени множество съдебни дела, приключили със съдебни решения, с които размерите на задълженията за лихви са частично намалени; **6)** в рамките на уговорения краен срок по договора от 4.10.1999 г. всички задължения са окончателно изплатени.

Спорните въпроси по делото са: **1)** дали и в какъв размер има надплатени от ищеца лихви по договора /не е предявен иск за надплатена главница; **2)** дали надплатените суми подлежат на възстановяване по номинална стойност или според пазарната стойност на непаричните компенсаторни инструменти, с които са платени; **3)** дали кондикционната претенция е погасена по давност, и **4)** дали е основателно направеното от ответника евентуално възражение за прихващане с насрещни вземания за съдебни разноски по приключилите дела. По тези въпроси въззивният съд намира следното:

1. Настоящият казус се развива в специфичен правен контекст, изясняването на който предполага кратък анализ на правната уредба, относима към него.

Както бе посочено, процесният договор от 4.10.1999 г. е сключен въз основа на Закона за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31.12.1990 г. (ДВ. бр. 110/30.12.1993 г., изм. и доп.), предвиждащ, че необслужваните към 30.06.1993 г. повече от 180 дни кредити, договорени до 31.12.1990 г. от търговски банки с над 50 % държавно участие с държавни предприятия, кооперации на инвалиди, фирми и търговски дружества с над 50 % държавно участие, и неплатените по тях лихви към 30.06.1993 г. се заменят срещу държавни дългосрочни облигации /чл. 1/. По тези кредитни договори държавата замества длъжниците, като поема изплащането на

задълженията чрез емитирането на държавен облигационен заем, подлежащ на разсрочено плащане в рамките на 25 години /чл. 4 и чл. 5 ЗУНК/, разходите по обслужването на който са за сметка на държавния бюджет /чл. 8 ЗУНК/. Длъжниците се освобождават от задълженията си към съответните банки, но по силата на закона техен кредитор за същите задължения става държавата /чл. 10 ЗУНК/, като условията и сроковете на тяхното погасяване се определят в договори, сключени между съответното предприятие и държавата, представлява от Министерство на финансите и държавен орган, оправомощен от Министерския съвет /чл. 12 ЗУНК/. Предвидено е, че в 6-месечен срок от преоформянето на кредитите предприятията ползват гратисен период спрямо държавата – не плащат главница и не дължат лихви /чл. 10, ал. 2 ЗУНК/. Събирането и установяването на частните държавни вземания по този закон се осъществява от Националната агенция за приходите /чл. 12в ЗУНК/.

За погасяването на тези парични задължения към държавата е установен и специален привилегирован ред, по силата на който те могат да се погасяват освен чрез пряко престиране на парични средства, но и чрез алтернативно престиране на други специфични активи. Тези алтернативни способи по същество представляват нормативни модификации на други погасителни способи, а именно: **1)** на прихващане, и **2)** на плащане. Модификация на прихващане е уредена в Наредбата за реда за използване на държавните дългосрочни облигации, емитирани по ЗУНК, за погасяване на задълженията към държавата, възникнали по реда на същия закон (ДВ. бр.12/3.02.1995 г.), приета въз основа на законовата делегация по чл. 12, ал. 4 ЗУНК. Според същата преоформените задължения на длъжниците към държавата могат да се **погасяват** с държавни дългосрочни облигации, емитирани по реда на същия закон, като те се приемат: **1)** по номинална стойност – за облигациите, деноминирани в щатски долари; и **2)** 80 % от номиналната стойност – за облигациите, деноминирани в левове. За целта следва да се представи в Министерството на финансите оригинален сертификат за притежание на държавни дългосрочни облигации, след което МФ издава удостоверение на приносителя за получените облигации и ги анулира по Регистъра на държавните ценни книжа и БНБ /чл. 3 от Наредбата/. Чрез подобни държавни облигации могат да се погасяват всички задължения по ЗУНК към държавата – **главници и лихви**. Доколкото самите облигации представляват ценни книги, които материализират вземане на приносителя на облигациите към държавата, то предвиденото в Наредбата погасяване чрез тях на задълженията на предприятията към държавата по ЗУНК по същество представлява прихващане на насрещни вземания, което погасява всяко от тях до размера на по-малкото – държавата се освобождава от задължението си да плати дължимите по облигациите парични суми, а приносителят се освобождава от задължението си да плати дълга по ЗУНК към държавата.

Същевременно, по отношение на задълженията **за лихви** по ЗУНК е установен и още един алтернативен начин за погасяване – чрез компенсаторни записи или жилищни компенсаторни записи /чл. 8, ал. 6 от ЗОСОИ/, които представляват част от компенсаторните инструменти по Закона за сделките с компенсаторни инструменти, наред с поименните компенсационни бонове по ЗСПЗЗ и ЗВСГЗГФ. За разлика от използването на държавните облигации /за които наредбата използва общия термин „погасяване“/, законът изрично предвижда, че тези компенсаторни инструменти служат за „**плащания**“ /чл. 8, ал. 1 ЗОСОИ/, т.е. придава им качество на *платежно средство*, подобно на парите[2]. В отлика от парите обаче те не са универсално платежно средство, тъй като с тях може да се извършват само определени плащания – за придобиване на определени държавни активи по чл. 8, ал. 1 ЗОСОИ, както и за плащания на определени

задължения към държавата, а именно на лихви по ЗУНК /чл. 8, ал. 6 ЗОСОИ/. Наред с това, компенсаторните инструменти са и стока, тъй като са търгуеми на регулиран пазар на ценни книжа по реда на Закона за сделките с компенсаторни инструменти и Закона за пазарите на финансови инструменти. Плащането с подобни компенсаторни инструменти се извършва на база на номиналната им стойност, като то има двоен погасителен ефект – спрямо лихвите по ЗУНК, както и спрямо самите компенсаторни инструменти като такива, които се заличават по сметка на техния притежател, водена от Централния депозитар /чл. 13, ал. 1 от Закона за сделките с компенсаторни инструменти/.

През призмата на тази специфична правна уредба следва да се разгледат и спорните въпроси по настоящото дело.

3. Както бе посочено по-горе, по процесния договор от 4.10.1999 г. ищецът е извършвал множество плащания – малка част с парични средства, а преимуществено чрез държавни дългосрочни облигации /за главницата/ и компенсаторни инструменти /за лихвите/. Много от плащанията не са извършвани на падежа, като по реда на чл. 87 ЗСДВ /отм./ са били издавани актове за установяване на частни държавни вземания. Ищецът е оспорил АУЧДВ № 35/18.11.2004 г. и № 20/14.11.2007 г., като в приключилите искиви производства са коригирани размерите на задълженията за лихви, които са частично намалени. В описаните по-горе съдебни решения е установено, че са допуснати грешки при начисленията от НАП в няколко насоки: **1)** при плащанията с български лева равностойност на валутния дълг не е била определяна към релевантната дата съобразно договора, а за главницата това е правено към датата преди падежа според ползвания софтуерен продукт в НАП; **2)** наказателната лихва за забава не е била начислявана върху главницата във валута и според приложимата за валутните задължения законна лихва, а погрешно е била начислявана върху левовата равностойност на валутната главница и според приложимата за левови задължения законна лихва, която за релевантния период е била в по-голям размер. Установените с влезлите в сила съдебни решения размери на задълженията не подлежат на преразглеждане в настоящото искиво производство, като те са установени към съответните моменти, посочени в АУЧДВ – 16.11.2004 г. и 30.10.2007 г.

За периода след 30.10.2007 г. размерите на задълженията не са установени със СПН и те подлежат на установяване в настоящото производство. При определянето на тези размери и съпоставката им с постъпилите плащания въззивният съд приема за правилни следните ръководни положения, възприети и в предходните съдебни производства, съответстващи на съдържанието на процесния договор: **1)** при плащане **на главница** в щатски долари чрез пари, облигации или компенсаторни инструменти, деноминирани в българска валута, левовата равностойност се определя по централния курс на БНБ в деня на падежа /чл. 1, ал. 3, буква „б“ от договора/; **2)** върху главницата в щатски долари се дължат лихви /редовни и наказателни/ също в щатски долари, като размерът на наказателната лихва е този на законната лихва за задължения във валута – до 30.06.2012 г. той е тримесечния либор + 10 пункта, а от 1.07.2012 г. е едномесечния либор + 10 пункта; **3)** ако валутните лихви се плащат в левова равностойност, тя се определя по централния курс на БНБ в деня на плащането /чл. 2, ал. 2, буква „б“, чл. 6, ал. 2 от договора/.

За установяване на размерите на задълженията по договора и съпоставката им с постъпилите плащания по настоящото дело са приети множество съдебно-счетоводни експертизи. Въззивният съд констатира, че различните вещи лица са дали различни крайни отговори на едни и същи въпроси. Всички заключения следва да се преценяват критично от съда съобразно тяхната

обоснованост и съответствие с горепосочените ръководни положения.

Като безспорни и потвърдени от **всички** заключения на ССЕ, както и от писмените доказателства, следва да се открият следните обстоятелства:

- всички **постъпили плащания** по процесния договор по дати, размер и платежен инструмент са отразени в справката от 8.03.2016 г., издадена от НАП /л. 150 от дело № 12895/2015 г. на СГС/, които в частта за главницата по валутния кредит са описани и потвърдени и в писмо с изх. № 26-00-59/23.01.2014 г. на директора на дирекция „Държавен дълг и финансови пазари“ към МФ /л. 76 от дело № 12895/2015 г. на СГС/;
- **към 30.10.2007 г.** /датата на установяване по АУЧДВ № 20/14.11.2007 г./ непогасените задължения **по валутния кредит** /които единствено са предмет на настоящото дело/ са следните: **1)** главница – **869 438** щатски долара, от които **377 000** щатски долара просрочена, т.е. изискуема; **2)** изискуема редовна лихва – **426 602,82** щатски долара; **3)** изискуема наказателна лихва – **175 238,42** щатски долара;
- дължимите след 30.10.2007 г. погасителни вноски за главница и редовна лихва в щатски долари са посочени в заключенията на ССЕ, съобразно уговореното в договора;
- на 15.01.2014 г. с държавни облигации на стойност 63 350 щатски долара е извършено последното плащане по главницата, с което цялата главница е била предсрочно погасена /вкл. последната вноска с падеж 15.12.2014 г. от 64 438 щ.д./, а към този момент не е имало и непогасени редовни и наказателни лихви за предходен период.

На базата на тези данни, за да се определи дали има надплатени суми от ищеца, следва да се извърши хронологично проследяване и съпоставяне на дължимите суми спрямо постъпилите плащания, като се отчита, че с държавни облигации в щатски долари е погасявана главницата, а с компенсаторни инструменти с левов номинал – само лихвите. Следва да се отчита и, че левовата равностойност на валутните лихви се определя по централния курс на БНБ **към деня на плащането**. Доколкото главницата е била предсрочно погасена на 15.01.2014 г., то с това отпада и дължимостта на редовните лихви, начислени за периода след 15.01.2014 г. Този извод следва от чл. 70, ал. 3 от ЗЗД, според която разпоредба при лихвоносно парично задължение длъжникът може да плати преди срока и да приспадне лихвите за времето до края на срока.

Извършвайки критична преценка на всички приети заключения на ССЕ въззивният съд счита, че съответни на горните принципни положения са допълнителното заключение от 21.11.2016 г. на вещото лице В. Г. и частично заключенията на вещото лице В. П., приети в първата и въззивната инстанция. В приложението към всяко заключение са описани в табличен вид и съпоставени хронологично плащанията с дължимите суми, вкл. на база собствени изчисления от вещите лица. Крайният аритметичен резултат от тези изчисления е, че общо надплатените суми по договора **номинално** възлизат на **377 962,40 щ.д.**, от които 520 щ.д. – за главница, 341 732 щ.д. – за редовни лихви и 35 710,40 щ.д. – за наказателни лихви. За надплатената главница иск не е предявен, а негов предмет са само надплатените лихви, които са в общ размер на **377 442,24 щатски долара**.

Съдът не кредитира в тази част двете заключения на вещото лице Л. З., тъй като същото не се базира на собствени изчисления, а на тези на НАП, които именно са предмет на проверка в настоящото производство. Не е съобразено и правилото на чл. 70, ал. 3 ЗЗД относно недължимостта на бъдещите редовни лихви след окончателното погасяване на главницата на 15.01.2014 г., тъй като в изчисленията е включена като дължима и сума за редовни лихви за

периода след 15.01.2014 г., която НАП неправомерно е продължила да начислява /същата според допълнителното заключение от 8.09.2021 г., стр. 4, възлиза на 3 554,91 щ.д., а според заключението от 6.04.2023 г. на в.л. В. П. – на 3 898,37 щ.д., начислявана върху несъществуваща главница от 60 753,82 щ.д./.

Ето защо въззивният съд намира за доказано, че надплатените лихви по процесния договор от ищеца са на обща стойност **377 442,24 щатски долара**, като те са платени чрез компенсаторни инструменти с номинал в български лева. При този начин на изчисляване на дължимите суми от вещите лица /който съдът възприема за правилен/, няма основание за допълнително приспадане /прихващане/ на суми. По-специално, това касае извършените от НАП прихващания от надвнесени суми на суми за редовни и наказателни лихви в общ размер на 113 161,64 щ.д. Тези приспадания са интегрирани в изчислените от вещите лица действително дължими лихви, които са изчислени в коригиран размер съобразно посоченото по-горе. Следователно, след последното плащане по процесния договор е налице надплащане на редовни и наказателни лихви с номинална стойност **377 442,24 щатски долара**.

4. Така надплатените лихви са заплатени с компенсаторни инструменти в български лева – компенсаторни записи и жилищни компенсаторни записи. От приетите заключения на ССЕ, вкл. приетото във въззивната инстанция заключение от 6.04.2023 г. на вещото лице В. П., се установи, че плащанията са извършени на 14.10.2010 г., 25.11.2010 г., 15.12.2010 г., 29.12.2010 г., 8.07.2013 г., 16.12.2013 г. и 8.01.2014 г. В същото заключение е изчислено и с каква номинална стойност на компенсаторните инструменти е покрита отразената като надплатена сума в справка на НАП от 290 675,70 щатски долара, а именно – **423 992,83 лв.**

Липсват подобни изчисления на вещото лице спрямо приетата от въззивния съд за надплатена сума за лихви от 377 442, 24 щатски долара. Това обаче може да бъде изчислено от съда на база данните по въпрос № 6 от заключението /стр. 9/. Видно е от приложението към тази експертиза, а и към предходните, че надплащането на сумите за лихви е започнало от плащането на 14.10.2010 г. и то по размер е най-голямо спрямо останалите надплащания – с компенсаторни инструменти с номинал 549 405 лв., с равностойност от 396 104,60 щатски долара на база централния курс на БНБ към тази дата, който според същото заключение е 1,401230 лв. за 1 долар. Следователно, неотчетената от вещото лице разлика до пълната надплатена сума за лихви от 377 442, 24 щатски долара следва да се причисли именно към плащането от 14.10.2010 г., спрямо което да се определи и номиналната стойност в лева по курса към тази дата. Тази разлика възлиза на сумата 86 766,54 щатски долара /377 442,24 минус 290 675,70/ и нейната левова равностойност по същия курс е **121 579,88 лв.** Ето защо общата надплатена сума от 377 442,24 щ.д. в левова равностойност към датите на съответните плащания възлиза на **545 572,71 лв.** /423 992,83 + 121 579,88/, с каквато номинална стойност на компенсаторните инструменти е покрита.

За надплатената сума в полза на ищеца е породено кондикционно вземане по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД – като платено без основание. Спорният въпрос е в каква валута и размер е това вземане, и по-конкретно дали надплатените суми подлежат на възстановяване по номинална стойност в щатски долари, или по номинална стойност в лева на компенсаторните инструменти, с които е платено, или според пазарната стойност в лева на компенсаторните инструменти към определена дата.

При отговора на този въпрос следва да се изхожда както от общите постановки на института на неоснователното обогатяване, така и от специфичния правен режим на плащането чрез компенсаторни инструменти. По принцип при кондикциите по чл. 55, ал. 1 ЗЗД на връщане

подлежи това, което е престирано – така т. 1 и т. 4 от ППВС № 1/28.05.1979 г. Изключенията са изрично уредени – напр. по чл. 57, ал. 2 ЗЗД. Поради това, когато е престирано с една валута, може да се претендира връщане на същата валута, а не друга валута, освен ако дължимата валута вече не съществува. Ако по договор е престирано с нещо различно от дължимото в допустимите случаи /даване вместо изпълнение по чл. 65, ал. 2 ЗЗД/, но договорът е нищожен или впоследствие е развален или унищожен, на връщане подлежи даденото вместо изпълнение, а не дължимата първоначална престация по нищожния или отпаднал с обратна сила договор. Стриктното прилагане на този принцип спрямо недължимо или отпаднало плащане, извършено с компенсаторни инструменти, означава, че на връщане подлежат компенсаторни инструменти на същата номинална стойност. Това не е невъзможно, тъй като тези компенсаторни инструменти **и понастоящем** се търгуват на регулирания пазар на ценни книжа в България, т.е. могат да се придобият и чрез тях да се изпълни кондикционното задължение.

Специалният правен режим на плащанията с компенсаторни инструменти обаче съдържа специфики и при кондикционните вземания с такъв предмет. Компенсаторните инструменти се издават само от държавата, като плащанията с тях могат да се извършват само към държавата в определени от закона случаи. При това държавата приема плащания с тях по пълната им номинална стойност, въпреки, че пазарната цена на същите е в пъти по-ниска от номиналната. Погасяването на задължения към държавата чрез пълната номинална стойност на компенсаторните инструменти не означава, че при възникване на кондикционни вземания държавата следва да възстанови в пари номинална стойност на заплатеното без основание, при отпаднало или неосъществено такова. Това би противоречало на основния принцип при неоснователното обогатяване, че на връщане подлежи това, което е дадено. При престирано без основание /каквото е процесният случай/ въобще липсва и погасен дълг към държавата, тъй като такъв изначално не е възникнал, поради което кондикционното вземане няма как да се съизмери с подобен липсващ дълг. Поради това законодателството съдържа следната уредба, относима към някои специални хипотези:

- според чл. 13б, ал. 1 от Закона за сделките с компенсаторни инструменти когато съдът постанови, че компенсаторни инструменти са били издадени без правно основание или на отпаднало правно основание, неоснователно обогатилото се чрез издаването им обезщетено лице дължи връщане на същото количество и номинална стойност компенсаторни инструменти в едномесечен срок от датата на уведомяването му от органа по чл. 5, ал. 1, а ако за връщането не могат да бъдат закупени компенсаторни инструменти поради изчерпването им или спиране на търговията с тях, връща се сума в размер на тяхната пазарна цена в последния ден, в който са търгувани на регулиран пазар на ценни книжа /ал. 3/;
- според § 2, ал. 1 от ДР на Закона за приватизация и следприватизационен контрол при разваляне или прогласяване на нищожност на приватизационни сделки, по които има извършено плащане с компенсаторни инструменти, се връща тяхната равностойност в левове, определена по среднопретеглената им цена на регулирания пазар на ценни книжа за тримесечен срок преди деня на разваляне на договора или прогласяване на нищожността, а ако търговия не се извършва – за последния тримесечен период, в който такава е извършена.

Уредбата в ЗСКИ касае кондикционно задължение за връщане на компенсаторни инструменти **към държавата**, а уредбата в ЗПСК е относима към такова задължение **на държавата** към

купувач по приватизационна сделка. Въз основа на тази уредба в съдебната практика по чл. 290 ГПК на ВКС^[3] е прието, че: „Когато задължението е за предаване на компенсаторни инструменти, длъжникът не може да изпълни по свой избор, като предаде съответното количество и номинална стойност компенсаторни инструменти или плати пазарната им цена на съответния регулиран пазар в деня на плащането. Същото обаче не важи да кредитора. Той може да избере да предяви вземането си за предаване на същото количество и номинална стойност компенсаторни инструменти (в натура) - в този случай при изпълнението (ако длъжникът не разполага със съответните компенсаторни инструменти) кредиторът ще получи съгласно чл. 521, ал. 2 ГПК паричната им равностойност на съответния регулиран пазар в деня на плащането (разпределението). Но когато длъжникът е в забава, кредиторът може да избере (без да е необходимо да твърди, че длъжникът не разполага с компенсаторни инструменти) да претендира паричната им равностойност на съответния регулиран пазар в деня на надежда. Тази парична равностойност може да съвпадне с номиналната, но може да бъде както по-голяма, така и по-малка от нея.“.

Настоящият казус не попада стриктно в приложното поле на посочените разпоредби от ЗСКИ и ЗПСК, като липсва специална уредба за този случай. Удовлетворяването на процесното кондикционно вземане чрез номиналната стойност в щатски долара на несъществуващия дълг по процесния договор, който е приет за погасен чрез процесните компенсаторни инструменти, обаче противоречи на основния принцип при неоснователното обогатяване – че на връщане подлежи даденото. Да се приеме обратното би означавало да се допусне неоснователно обогатяване на самия ищец за сметка на държавата. Не води до друг извод обстоятелството, че като е престирали компенсаторните инструменти по процесния договор, ищецът се е лишил от възможността да придобие държавни активи, които към онзи момента са се предлагали за продажба чрез такива непарични платежни средства. Искът за неоснователно обогатяване не може да компенсира вреди, вкл. пропуснати ползи – това е допустимо само при деликтен иск, какъвто е извън предмета на настоящото дело. Отделен е въпросът, че въпросните компенсаторни записи са очевидно придобити от ищеца с цел именно погасяване на задължения по процесния договор, а не за други цели или поне ищецът не е доказал такива, нито че би придобил записите и при липсата на настоящия договор.

Ето защо настоящият въззивен състав намира, че съобразено с горепосочените принципни постановки и със справедливостта е в казус като настоящият ищецът да може да претендира по свой избор: **1)** компенсаторни записи с номинална стойност, съответстваща на тази, с която е извършено неоснователното плащане; **или 2)** паричната им равностойност в български левове, определена към съответен момент. По настоящото дело ищецът не е избрал първата опция, а е избрал да претендира парична равностойност, но в щатски долари. Процесното кондикционно вземане обаче не е възникнало в щатски долари, но няма процесуална пречка съдът да присъди действителната валута на задължението – в български левове. Това не е извън предмета на делото и не се нарушава диспозитивното начало, тъй като паричните задължения са такива за стойност и съдът не присъжда друго /така изрично ТР № 2/1.12.1997 г. на ВКС – ОСГК и ТР № 4/29.04.2015 г. на ВКС – ОСГТК/.

Както бе посочено по-горе, процесните надвесени компенсаторни инструменти са с номинал 545 572,71 лв. Тяхната парична равностойност по средна цена на регулирания пазар на ценни книжа в България е следната: **1)** към датите на съответните плащания с тях, съгласно заключението на ССЕ на вещото лице В. П. – общо **107 777,31 лв.**; **2)** към датата на подаване на исковата молба

/12.10.2015 г./ при средна цена от 0,384 лв. – **209 499,92 лв.**; и **3)** по средно претеглена цена за тримесечен срок преди датата на подаване на исковата молба от 0,41 лв. – **223 684,81 лв.**

Въззивният съд намира, че следва да се възприеме третия вариант. Доколкото от двете горесцитирани разпоредби едната касае задължение за възстановяване към държавата /ЗСКИ/, а другата касае задължение на държавата /ЗПСК/, то по-близо до настоящия случай е уредбата по § 2, ал. 2 ЗСПК, която следва да се приложи по аналогия – такова становище е изразено и от НАП в приложеното по делото становище с изх. № 04-19-205/14.03.2016 г. /л. 147 – 149 от дело № 12895/2015 г. на СГС/. Същевременно, за съответно на справедливостта следва да се приеме, че тримесечният срок следва да се изчислява спрямо датата на подаване на исковата молба, която има значението на покана за плащане, поставяща в забава ответника на осн. чл. 84, ал. 2 ЗЗД. Ето защо за меродавен следва да се приеме третия от горепосочените варианти, като дължимото от държавата на ищеца кондикционно вземане възлиза на сумата **223 684,81 лв.**, за която сума е основателна исковата претенция.

5. Ответникът е направил възражение за погасяване по давност на вземането, което е неоснователно поради следното:

Приложима за вземанията по чл. 55, ал. 1 ЗЗД е общата 5-годишна давност по чл. 110 ЗЗД, течаща от деня, в който вземането е станало изискуемо – чл. 114, ал. 1 ЗЗД. При вземане по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД /като настоящото/ изискуемостта настъпва от момента на самото получаване на престацията, т.е. от момента на имущественото разместване. В случая престирането е извършено на няколко вноски в периода 2010 – 2014 г., като най-ранната вноска е извършена на 14.10.2010 г. Исковата молба е подадена на **12.10.2015 г.**, към който момент не е изтекла давността дори за първата вноска, а след предявяване на иска давността е спряла на осн. чл. 115, буква „ж“ ЗЗД.

Ирелевантно за момента на предявяване на иска се явява обстоятелството, че настоящият ответник /държавата, представлявана от МФ/ е последващо конституиран след обезсилващото решение от 21.06.2018 г. по т.д. № 5001/2017 г. на САС и решение № 170/6.04.2020 г. по т.д. № 2506/2018 г. на ВКС, II т.о. В исковата молба за ответник е посочено Министерство на финансите, който ответникът е бил ненадлежен според предходния инстанционен контрол. При ненадлежно посочен ответник се касае до нередовност на исковата молба, която подлежи на поправка по реда на чл. 129 ГПК. След отстраняване на тази нередовност с конституиране на надлежния ответник исковата молба се счита за редовна от деня на подаването ѝ съгласно чл. 129, ал. 5 ГПК. Поради ретроактивното действие на отстраняването на нередовността, то и срещу настоящият ответник исковата молба се счита за подадена на 12.10.2015 г., което е преди изтичане на давностния срок по чл. 110 ЗЗД.

6. В отговора на исковата молба от 26.10.2020 г., депозиран в повторното първоинстанционно производство, ответникът своевременно е заявил и евентуално възражение за прихващане, поддържано и във въззивната жалба, с насрещни вземания в размер на 65 284,35 лв., представляващо част от присъдени на държавата съдебни разноски по водените с ищеца дела в общ размер на 85 284,35 лв.

Така заявеното възражение за прихващане е било процесуално нередовно, тъй като твърдяното насрещно вземане /вземания/ не е конкретизирано по основание и размер – не е посочено по силата на кои съдебни актове са присъдени разноските, нито в какъв конкретен размер по всеки съдебен акт. Първоинстанционният съд не е давал указания за отстраняване на тази нередовност, поради което и срок за това не е изтекъл, а ответникът може и сам да я отстрани по всяко време, в който

случай процесуалното действие се счита за редовно от момента на извършването му – чл. 101, ал. 2 ГПК. Ответникът е отстранил нередовността с въззивната си жалба, в която е извършил нужното конкретизиране в следния смисъл: **1)** с решение от 27.05.2002 г. по т.д. № 28/2001 г. на СГС в полза на АДВ са присъдени разноски в размер на 27 534,51 лв.; **2)** с решение от 29.07.2009 г. по т.д. № 1028/2008 г. на ОС Пловдив на АДВ са присъдени разноски в размер на 34 783,35 лв.; **3)** с определение от 18.07.2012 г. по т.д. № 786/2011 г. на ОС Пловдив е допълнено решението от 18.07.2012 г. по същото дело, като на НАП са присъдени разноски в размер на 22 227,49 лв.; и **4)** по изп. дело № 5267/2007 г. на СИС при РС Пловдив, образувано за събиране на вземанията по АУЧДВ № 20/14.11.2007 г. от АДВ са направени разноски в общ размер на 739 лв. Ответникът твърди и, че ищецът е заплатил доброволно сумата 20 000 лв., поради което предмет на възражението за прихващане е остатъкът от 65 284,35 лв.

В допълнителната искова молба от 20.11.2020 г. и в отговора на жалбата от 30.05.2022 г. единственото оспорване, което ищецът е направил, срещу така заявеното възражение за прихващане е, че претендираните насрещни вземания били погасени по давност. Предвид тази позиция на ищеца следва да се приеме, че не се оспорват наведените от ответника правопоражащи факти и размери на претендираните вземания, т.е. същите са безспорни между страните. Същевременно, макар цитираните съдебни актове да не са представени по настоящото дело, то същите са цитирани в други приложени документи – напр. в представеното решение № 422/15.06.2004 г. по гр.д. № 1231/2003 г. на ВКС, II т.о., е цитирано решението от 27.05.2002 г. по т.д. № 28/2001 г. на СГС, с което на АДВ са присъдени разноски в размер на 27 534,51 лв. Ето защо посочените насрещни вземания следва да се приемат за доказани по основание и размер.

С извършеното през м. 05.2015 г. плащане на сумата 20 000 лв. /призната на стр. 8 от исковата молба/ е погасена съобразно правилото на чл. 76, ал. 1, изр. 3 ЗЗД част от най-старото задължение – това по решението от 27.05.2002 г. по т.д. № 28/2001 г. на СГС, като от същото е останала непогасена част от 7 534,51 лв. За тази сума, както и за останалите, ищецът не твърди, а и не представя доказателства, че ги е заплатил. Неотносими към този въпрос са представените от ищеца удостоверения по чл. 87, ал. 6 ДОПК, които установяват само липсата или наличието на публични задължения, но не и на частни държавни вземания – каквито са процесните.

Що се отнася до направеното от ищеца възражение за погасяване по давност на тези вземания, то макар и основателно спрямо момента на предявяване на възражението за прихващане с отговора на исковата молба от 26.10.2020 г., не се отразява на възможността за прихващане. Това е така, защото според чл. 103, ал. 2 ЗЗД прихващането се допуска и след като вземането е погасено по давност, ако е могло да бъде извършено преди изтичането на давността. Прихващането е могло да се извърши най-рано в момента, в който едновременно: **1)** активното вземане на прихващащия е изискуемо, и **2)** пасивното вземане е възникнало. Към този момент след прихващането вземанията се считат за погасени с обратна сила – така чл. 104, ал. 2 ЗЗД. В случая вземанията на ищеца, предмет на исковата молба, са възникнали и станали изискуеми в периода 14.10.2010 – 8.01.2014 г., към най-ранната дата от които не е била изтекла давността за процесните вземания на ответника, още повече като се вземе предвид, че същите са били признати извънсъдебно и в писмо с изх. № 37/8.04.2014 г. /цитирано в представеното към исковата молба писмо с изх. № 93-00-496/5.01.2015 г. на НАП/.

Налице е и насрещност на двете вземания, независимо, че посочените съдебни и изпълнителни разноски са присъдени на АДВ и НАП, доколкото последните са участвали в тези производства

като процесуални субституенти на държавата, явяваща се титуляр на процесните вземания, както и на вземанията, произтичащи от процесния договор от 4.10.1999 г. по ЗУНК, по отношение на който са били водени и предходните съдебни дела.

Ето защо възражението за прихващане със сумата 65 284,35 лв. е основателно.

При това положение при признато на ищеца кондикционно вземане в размер на 223 684,81 лв., искът следва да се уважи за сумата **158 400,46 лв.**, а за разликата до признатата сума да се отхвърли като погасен чрез прихващане.

С оглед на изложеното обжалваното решение следва да се отмени в частта, с която искът е уважен за сумата 241 394,75 щатски долара, като се уважи за сумата 158 400,46 лв., а за разликата до 223 684,81 лв. се отхвърли като погасен чрез прихващане. За разликата до сумата 241 394,75 щ.д. искът следва да се отхвърли, като неоснователен. В частта за разносните, присъдени на ищеца, решението следва да се коригира според настоящия краен резултат, но този въпрос въззивният съд ще разгледа по повод на подадените частни жалби по чл. 248 ГПК. В останалата част решението следва да се потвърди.

II. По частните жалби по чл. 248 ГПК

От двете страни са подадени частни жалба срещу определението от 15.06.2022 г. на СГС, с което е изменено решението от 28.02.2022 г. в частта за разносните, като присъдените на ищеца разноси са увеличени от 33 228,79 лв. на 38 668,79 лв.

Оплакванията на страните касаят разносните за адвокат на ищеца – според ищеца те неправилно са намалени на осн. чл. 78, ал. 5 ГПК от първоинстанционния съд, а според ответникът е следвало да бъдат допълнително намалени.

Претендираните и доказани разноси за адвокат от ищеца за първата инстанция са в размер на 31 000 лв., от които 22 000 лв. – по договор за правна защита и съдействие от 28.02.2017 г. и 9 000 лв. – по договор за правна защита и съдействие от 25.05.2021 г. Цената на иска е в размер на 569 952,18 лв. в легова равностойност, изчислена по курса на БНБ към датата на подаване на исковата молба – 12.10.2015 г. Спрямо този материален интерес минималният размер на адвокатското възнаграждение възлиза на 26 748,57 лв. – съобразно чл. 7, ал. 2, т. 6 от Наредба № 1/2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения. Към тази сума следва да се добави и сумата 1 250 лв. на осн. чл. 7, ал. 9 от Наредбата, доколкото в първата инстанция са проведени 7 заседания, което налага за всяко следващо заседание след второто да се начисли допълнително възнаграждение от 250 лв. Следователно, минималният размер на адвокатското възнаграждение за първата инстанция е 27 998,57 лв. Уговореното адвокатско възнаграждение от 31 000 лв. надвишава с около 10 % този минимален размер, което е незначително превишение и то в никакъв случай не води до извод за прекомерност на възнаграждението по чл. 78, ал. 5 ГПК. Липсва прекомерност и поради това, че в двете първоинстанционни производства са извършени значителни по обем процесуални действия по събиране на доказателства, а делото несъмнено е със значителна фактическа и правна сложност. Ето защо няма никакво основание за редуциране на разносните в тази част на осн. чл. 78, ал. 5 ГПК.

Ищецът е доказал разноси за първата инстанция, както и за всички предходни инстанции в общ размер на **87 145,22 лв.**, от които: 1) 27 449,74 лв. – за заплатената държавна такса по исковата молба и увеличението по чл. 214 ГПК; 2) 500 лв. – за внесения депозит за ССЕ по гр.д. №

12895/2015 г. на СГС; 3) 22 000 лв. – за адвокатското възнаграждение по договор за правна защита и съдействие от 28.02.2017 г.; 4) 13 725,24 лв. – за държавната такса по въззивната жалба по гр. д. № 5001/2017 г. на САС; 5) 13 755,24 лв. – за държавната такса по касационната жалба по т.д. № 2506/2018 г. на ВКС; 6) 15 лв. – за държавната такса по частната жалба по ч.гр.д. № 2667/2020 г. на САС; 7) 700 лв. – за внесения депозит за ССЕ по т.д. № 961/2020 г. на СГС; 8) 9 000 лв. – за адвокатското възнаграждение по договор за правна защита и съдействие от 25.05.2021 г.

На осн. чл. 78, ал. 1 ГПК и съразмерно на уважената част от иска ищецът има право на присъждане на разноски в размер на 24 219,30 лв. Ето защо за разликата над тази сума основното решение следва да се отмени, а определението по чл. 248 ГПК – да се отмени изцяло, тъй като с него присъдените на ищеца разноски са увеличени.

III. По разноските за производство

При този изход на спора право на присъждане на разноски имат и двете страни.

Ищецът е доказал разноски за въззивното производство в общ размер на 20 993,61 лв., от които: 1) 4 853,61 лв. – за държавната такса по жалбата, 2) 15 840 лв. – за адвокатското възнаграждение по договор за правна защита и съдействие от 14.10.2022 г., 3) 300 лв. – за внесения депозит за ССЕ. Доколкото въззивната жалба на ищеца се отхвърля изцяло /предвид това, че присъдената по иска сума с въззивното решение е по-малка от тази по първоинстанционното решение/, то разноските за държавната такса не следва да се присъждат. Ищецът е възразил за прекомерност срещу претендираните разноски за адвокат, което възражение е неоснователно. Както бе посочено по-горе, минималното адвокатско възнаграждение по Наредба № 1/2004 г. на база материалния интерес по делото възлиза на 26 748,57 лв., а претендираното за настоящата инстанция е под този размер. Ето защо ищецът има право на разноски съразмерно с уважената част от иска в размер на 4 485,61 лв.

Ответникът претендира разноски за първата и за въззивната инстанция според приложения списък по чл. 80 ГПК. Същият е доказал разноски за първата инстанция в общ размер на 1 570,20 лв., от които: 1) 150 лв. – за депозита за ССЕ, внесен с платежно нареждане от 18.03.2021 г.; 2) 300 лв. – за депозита за ССЕ, внесен с платежно нареждане от 21.07.2021 г., 3) 580,20 лв. – за депозита за ССЕ, внесен с платежно нареждане от 28.09.2021 г., и 4) 540 лв. – юрисконсултско възнаграждение по чл. 78, ал. 8 ГПК във вр. с чл. 25, ал. 2 от Наредбата за заплащане на правната помощ. Възражението на ищеца за прекомерност на претендираното юрисконсултско възнаграждение е неоснователно, не само поради драстично по-високия размер на собственото му адвокатско възнаграждение, но и поради нормативно определения размер на юрисконсултското възнаграждение, преценен спрямо фактическата и правна сложност на делото. Съразмерно на отхвърлената част от иска на ответника се следват разноски за първата инстанция в размер на 1 133,81 лв. Доколкото с обжалваното решение на ответника са присъдени разноски в размер на 464,40 лв., поради което с настоящото решение следва да се присъди разликата до пълния дължим размер, т.е. още 669,41 лв.

За въззивното производство ответникът е доказал разноски в общ размер на 840 лв., от които: 1) 300 лв. – за депозит за ССЕ, и 2) 540 лв. – юрисконсултско възнаграждение по чл. 78, ал. 8 ГПК във вр. с чл. 25, ал. 2 от Наредбата за заплащане на правната помощ. Направеното от ищеца възражение срещу юрисконсултското възнаграждение е неоснователно по същите съображения. Съразмерно на отхвърлената част от иска на ответника се следват разноски за въззивната

инстанция в размер на 606,55 лв.

Следователно, общо за двете инстанции на ответника следва да се присъдят разноски в размер на 1 275,96 лв.

Така мотивиран Софийският апелативен съд,

[1] <https://www.bse-sofia.bg/bg/issuer-profile/BLKD/>

[2] така решение № 213/10.09.2012 г. по гр.д. № 370/2011 г. на ВКС, IV г.о.; решение № 172/19.07.2013 г. по гр.д. № 617/2012 г. на ВКС, III г.о., и др.

[3] решение № 213/10.09.2012 г. по гр.д. № 370/2011 г. на ВКС, IV г.о.

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решението от 28.02.2022 г., поправено с решение от 21.04.2022 г., по т. д. № 961/2020 г. на Софийския градски съд, VI-5 състав, **в частта**, с която ответникът Република България е осъден да заплати на ищеца „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД на осн. чл. 55, ал. 1 ЗЗД сумата 241 394,75 щатски долара, представляваща надвнесени лихви по договор от 4.10.1999 г. за уреждане на задълженията към държавата, произтичащи от необслужвани кредити към търговски банки, договорени до 31.12.1990 г., заедно със законната лихва от 12.10.2015 г. до окончателното изплащане, **както и** съдебни разноски за разликата над 24 219,30 лв., вместо което постановява:

ОСЪЖДА Република България, представляван от министъра на финансите, да заплати на „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД с ЕИК – 115007029, със седалище и адрес на управление – гр. Пловдив, ул. „Брезовско шосе“ № 176, на осн. чл. 55, ал. 1 ЗЗД сумата **158 400,46 лв.**, представляваща пазарната равностойност на компенсаторни инструменти с номинална стойност 545 572,71 лв., използвани за плащане на недължими лихви в общ размер на 377 442,24 щатски долара по договор от 4.10.1999 г. за уреждане на задълженията към държавата, произтичащи от необслужвани кредити към търговски банки, договорени до 31.12.1990 г., заедно със законната лихва от 12.10.2015 г. до окончателното изплащане, **както и сумата 4 485,61 лв.** – съдебни разноски за производството пред САС.

ОТХВЪРЛЯ предявения от „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД с ЕИК – 115007029 срещу Република България иск по чл. 55, ал. 1 ЗЗД за разликата над сумата 158 400,46 лв. до размера от 223 684,81 лв., като погасен чрез съдебно прихващане със сумата 65 284,35 лв., включваща следните вземания на ответника към ищеца: за сумата 7 534,51 лв. – присъдени разноски с решение от 27.05.2002 г. по т.д. № 28/2001 г. на СГС, за сумата 34 783,35 лв. – присъдени разноски с решение от 29.07.2009 г. по т.д. № 1028/2008 г. на Окръжен съд – гр. Пловдив, за сумата 22 227,49 лв. – присъдени разноски с определение от 18.07.2012 г. по т.д. № 786/2011 г. на Окръжен съд – гр. Пловдив, за сумата 739 лв. – разноски по изп. дело № 5267/2007 г. на СИС при РС Пловдив, **като ОТХВЪРЛЯ** същия иск за разликата над 223 684,81 лв. до сумата 241 394,75 щатски долара – като неоснователен.

ПОТВЪРЖДАВА решението от 28.02.2022 г., поправено с решение от 21.04.2022 г., по т. д. № 961/2020 г. на Софийския градски съд, VI-5 състав, в останалата му част.

ОТМЕНЯ определението от 15.06.2022 г. по т. д. № 961/2020 г. на Софийския градски съд, VI-5

състав.

ОСЪЖДА „Завод за асинхронни електродвигатели“ АД с ЕИК – 115007029, със седалище и адрес на управление – гр. Пловдив, ул. „Брезовско шосе“ № 176, да заплати на Република България, представляван от министъра на финансите, на осн. чл. 78, ал. 3 ГПК сумата 1 275,96 лв. – съдебни разноси за производството пред СГС и САС.

Решението подлежи на обжалване пред Върховния касационен съд при условията на чл. 280 ГПК в 1-месечен срок от връчването му на страните.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____